

636.288

FIUME KÖZJOGI HELYZETE.

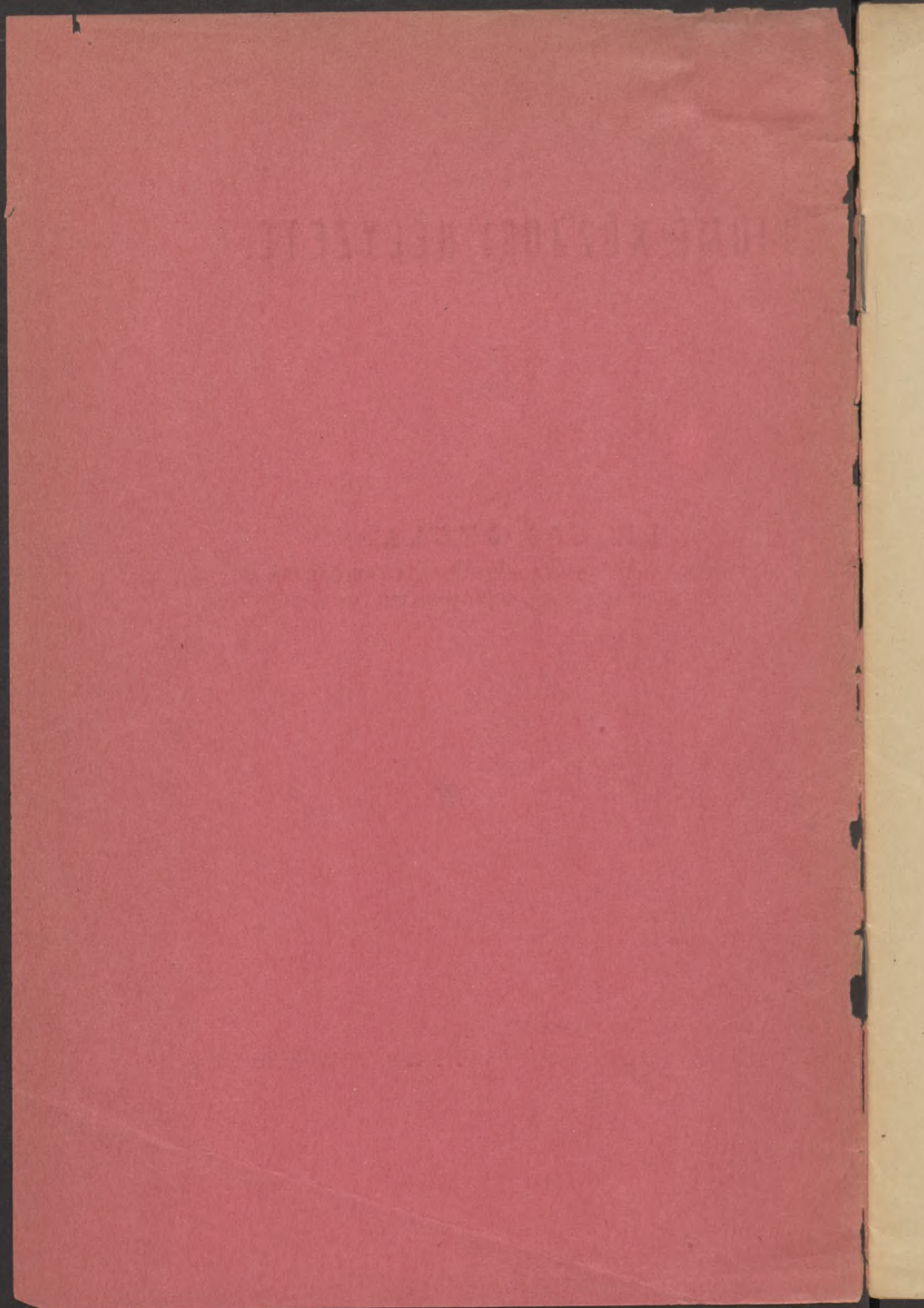

DR. JOÓ GYULA

EGYETEMI M. TANÁR, JOGAKADÉMIAI IGAZGATÓ ELŐADÁSA A
KECSKEMÉTI NÉPEGYETEM MEGNYITÁSAKOR 1915 JANUÁR 11-ÉN.

KECSKEMÉT, 1916.

NYOMATOTT SPITZER VILMOS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

FIUME KÖZJOGI HELYZETE.

DR. JOÓ GYULA

EGYETEMI M. TANÁR, JOGAKADÉMIAI IGAZGATÓ ELŐADÁSA A
KECSKEMÉTI NÉPEGYETEM MEGNYITÁSAKOR 1915 JANUÁR 11-ÉN.

KECSKEMÉT, 1916.
NYOMATOTT SPITZER VILMOS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

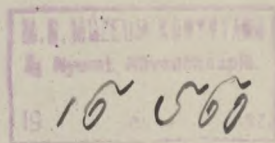
h

~~Hungary 1822 pa~~

636.288

2011

└ Fiume közjogi helyzete alatt tulajdonképpen kettőt szoktunk érteni: Fiume közjogi hovatartozandóságát és autonómiájának közjogi jelentőségét; azaz: hová tartozik Fiume közjogilag és amennyiben Magyarországhoz tartozik, milyen joghatósággal bíró része a magyar államnak, illetve a szűkebb értelemben vett Magyarországnak?

Ez az u. n. fiumei kérdés, amely már sok oldalról volt ugyan megvilágítva, de hogy mindez ideig nem nyert végleges és megnyugtató megoldást, annak oka, amint látni fogjuk, részben a 68-iki törvényhozás közismert hiányosságaiban keresendő.

Ez alkalommal az első kérdéssel, Fiume közjogi hovatartozandóságának a kérdésével óhajtók lehetőleg röviden foglalkozni.

Fiume történetéből megemlítendő, hogy ezen város és kerülete 1776., illetőleg 1779-ig közvetlenül Magyarországhoz nem tartozott. 1102-ben ugyan Dalmácia útján, tehát közvetve kapcsolatba jutott az országgal, de ez a kapcsolat is megszűnt 1399-ben, amikor Fiume az osztrák főhercegek birtokába került. Az összeköttetés akkor újult fel ismét, amikor Mária Terézia Fiumét 1776. augusztus 9-én kelt legfelső elhatározásával Magyarországhoz csatolta, de ugyanekkor a Horvátországhoz tartozó Szörénymegye főispánját egyszersmind ezen terület katonai és polgári kormányzójává tette.

Ennyiben összeköttetésbe jutott Horvátországgal is. Ezen rendelkezést azonban, minthogy az összeköttetésből kifolyólag úgy a horvátok, mint a fiumeiek elégedetlenkedtek, 1779. ápril 23-án követte egy másik adománylevele a királynőnek, mellyel Fiume városát és kerületét most már közvetlenül a magyar szent koronához csatolta. 1)

Tudjuk, hogy a horvátok 1849-ben erőszakkal elfoglalták és országukba bekebelezték Fiumét; azt is tudjuk, hogy ezt a foglalást és ezt a bekebelezést az abszolút korszak elfogadta.

Mindezek általánosan ismert dolgok, de az összefüggés kedvéért röviden előre kellett bocsátanom. Történelmi tényként konstatahatjuk tehát egyrésről azt, miszerint Fiume 1779-ben közvetlen Magyarországhoz csatoltatott, még pedig — miként az adománylevél

1) Közli: Márkus, Magyar Közjog 1905. 74 és köv. l.

elismeri és kijelenti, — a magyar szent korona ősi jogán; másrészt is elvitázhatatlan tény, hogy a történelem az abszolút kor erőszakoskodásáig nem mutathat fel egyetlen olyan időpontot sem, amelyben Fiume közvetlenül Horvátországhoz tartozott volna. Ilyennek ugyanis nem lehet tekinteni az 1776-iki kísérletezést, amely midőn a Horvátországhoz tartozó Szörénymegye főispánja egyúttal Fiume kormányzójává is kinevezetett, nagyon laza kapcsolatot létesített a város és Horvátország között.

Annál különösebbnek tűnik fel tehát a dolog, mikor azt látjuk, hogy a horvát kiegyezést előkészítő magyar és horvát küldöttek a két ország között fenforgó közjogi kérdéseket egy mindkét felet kielégítő egyezmény által megoldották: *Fiume városára nézve nem tudtak megegyezni egymással, mert a horvátok Fiumének közvetlen Horvátországhoz való tartozását vitatták.* Sőt az egyezés meghiusultával az 1868-iki szeptember 28-án kelt országgyűlési feliratukban újlag azon kérelmet terjesztették elő, hogy az említett város, kikötő és kerület közvetlenül Horvátországhoz és így csak közvetve a magyar koronához tartozónak ismertessék el. 2.)

De amily meglepő és érthetetlen a horvátok követelése, ép oly feltűnő a horvát egyezményt tartalmazó 1868. XXX. t.-c. idevonatkozó 66. §-a is, amely Horvát-Szlavon-Dalmátországek területének megállapításánál azt mondja, hogy ezen országokhoz tartozóknak ismertetnek el:

„1. mindazon terület, mely jelenleg Buccari városával és kerületével együtt Fiume vármegyéhez tartozik, *Fiume város és kerülete kivételével*, amely város, kikötő és kerület a magyar koronához csatolt külön testet (separatum sacrae regni coronae adnexum corpus) képez s a melynek, mint ilyennek külön autonómiájára s erre vonatkozó törvényhozási és kormányzati viszonyaira nézve Magyarország országgyűlése s Horvát-, Szlavon- és Dalmátországek országgyűlése és Fiume városa közt, küldöttségi tárgyalások útján, közös egyetértéssel lesz megállapodás eszközendő stb.“

A törvény tehát míg egyrészt Fiume városát és kerületét ki-
rekeszti Horvát-Szlavon- Dalmátországek területéből, addig másrészt
ról az autonomia körének és szervezetének megállapítását Horvátország beleegyezésétől teszi függővé.

Némelyek azt tartják, hogy a törvénynek ez utóbbi rendelkezése elvi ellentétben áll azzal, hogy Fiume közvetlenül és kizárólag Ma-

2) L. az 1869-72-iki országgyűl. irományok III. k. 57. l.

gyorországhoz tartozik, sőt Ferdinándy 3.) egyenesen ezen rendelkezésre vezeti vissza azon téves felfogást, mely szerint a Társországok országgyűlése ma sem tekinti Fiume közjogi hovátartozandóságának kérdését végleg eldöntöttnek.

És valóban, mikor a törvény azt a határozatlan értelemmel bíró *separatum corpus*-féle kifejezést használja, s mikor annak a *separatum corpus*-nak külön autonómiát és ezen autonómiának megállapítására illetékességet egy olyan tényezőnek is biztosít, amelyiknek egyébként a kérdéses területhez semmi köze: akkor ne csodálkozzunk ezen ha a horvátok az 1868. XXX. t.-c. létrejötte után is minden alkalmat megragadtak arra nézve, hogy követeléseiket érvényesítsék, addig pedig a végleges rendezést megakadályozzák. És fájdalom, ez utóbbi teljes mértékben sikerült is nekik.

A következőkben lássuk az ő törekvésöket, érveléseiket, ezekre a mi ellenvetéseinket és végül a kérdéses 66. §. idézett rendelkezéseinek igazi értelmét.

Ezen szakasz értelmében, Ő felségének 1868. november 7-ről kelt leiratával, az említett országos bizottság kiküldetett.

Ez a bizottság, mely a magyar, horvát-szlavon és fiumei tagokból állott, 1869. május 15-én megalakulva, működését nyomban megkezdette, de nemsokára be is fejezte anélkül, hogy végleges megállapodásra tudott volna jutni.

A magyar küldöttek ugyanis Ő felségének, Mária Terézia adománylevele alapján Fiumét és kerületét a magyar koronához kapcsolt külön testnek nyilvánító kegyelmes királyi leirata és a kiegyezési törvény értelmében azon kérdést: hova tartozik Fiume, már eldöntöttnek tekintették és a fiumeiakkal együtt abban a nézetben voltak, hogy a tárgyalások anyagát egyedül az autonomia körének és szervezetének a megállapítása fogja képezni. A tárgyalások ezen az alapon indultak meg. A fiumei küldöttek ehhez képest tervezetöket az utonómia nézve 14 pontban 4) elő is terjesztették.

Ezen javaslatokat a horvátok beható tárgyalás alá vették és válaszukban mindenekelőtt kijelentették, hogy bár a kiegyezési törvény

3. L. Ferdinandy: Magyarország Közjoga Budapest. 1902. 182. 1.

4. L. az 1869/72. Országgyűl. képvh. i. III. 68 és köv. lapjain.

66. §-a szokatlan módon keletkezett,* mindamellett *készségesen belebocsátkoztak Fiume közjogi hovatartozandóságának vitatásába és Fiuméről annyiaval kevésbé voltak hajlandók lemondani, minthogy szerintük sem a most idézett szakasz, sem a szintén igen fontos 1807-ik évi IV. t.-c. nem függetlenítik Fiumét Horvátországtól.*

Utal a horvát küldöttség azután az 1779. ápril 23-án kibocsátott királyi adománylevéltre is, amelyben — úgy mond — igaz, hogy Fiume „separatum sacrae regni Hungariae corpus“-nak neveztetik, de ez nem azt jelenti, hogy Fiume Horvátországtól független, mert hiszen Szlavonia és Dalmácia királyságok is, meg az Erdélyi Nagyfejedelemség is „separata corpora coronae regni Hungariae“ gyanánt tekintendők, jöllehet a két első Horvátországnak, utóbbi Magyar-

* A két országos küldöttség, mikor a horvát kérdést tárgyalta, minden pontra nézve megegyezett egymással, csak Fiumére nem; ehhez képest az egyezmény vonatkozó része, — a kérdéses 66-ik szakasz, — a küldöttségek által a következőképen szövegeztetett: „Az előbbi szakasz értelmében Horvát-Szlavon- és Dalmátországok területéhez tartozóknak ismertetnek el:

1. mindazon terület, mely jelenleg Buccari városával és kerületével együtt Fiume vármegyéhez tartozik, Fiume város és kerülete kivételével, amelyre nézve az országos küldöttségek közt egyezség nem jött létre;

2. Zágráb megye“ stb. (L. az országos küldöttség harmadik ülésének jegyzőkönyvét 1865/8-iki o. gy. i. 304. sz. a.)

Ezt a szakaszt a horvát országgyűlés szeptember 25-én tartott ülésében az egész jelentéssel együtt változatlanul elfogadta, amit a király természetesen ugyanilyen alakban november 3-án jóvá is hagyott, a magyar országgyűlés azonban az egyezményi javaslat szövegén, Ő Felségének egy november 7-én kelt és a magyar országgyűlés mind két háza által november 11-én elfogadott királyi leirat tartalmának megfelelően — a képviselőháznak november 14-én, a főrendiháznak november 16-án tartott üléseiben, — némi módosítást eszközölt. A királyi leirat ugyanis a horvát viszonyoknak mielőbbi végleges megállapítása céljából azt ajánlotta, hogy a fiumei kérdés iránt az egyezkedés külön folytatassék, a magyar országgyűlés ehhez hozzájárulván, a 66-ik §-t a királyi leiratban foglaltakhoz képest a fenti szövegtől eltérően akként állapította meg, amint az a törvénybe is belekerült (L. a szövegben.)

E szerint a november 8-án jóváhagyott horvát és a november 17-én szentesített magyar szöveg eltértek egymástól; a különbséget azután úgy egyenlítették ki, hogy a horvát szöveget a magyarnak megfelelően utólag és egyoldalúlag, t. i. a horvát országgyűlés megkérdése nélkül, kikorrigálták akként, hogy egy papírszeletre rávezettetett az új szöveg és az az Ő Felsége által aláírt horvát példány eredeti szövege fölé ragasztatott. (L. Radich. Fiume közjogi helyzete, 283 l.) A törvénybeli 66. §. keletkezésének a története is amellet bizonyít, hogy Fiumét nem tekintették Horvátországhoz tartozónak, mert akkor a magyar országgyűlés és a király nem lett volna jogosítva, a kérdéses szöveg módosítására.

országának, mindegyik pedig a magyar koronának kiegészítő része.

Ezek után átmentek a horvátok a fenti adomány-levél alapján keletkezett 1807-ik évi IV. t.-cikk fejtegetésére; e fejtegetés szerint a törvény Fiumét bekebelezte a királyságba, azt azonban nem mondta meg, hogy mely királyságba. 5) És úgyszólván ráfogták, hogy a királyság szó alatt itt is a *magyar korona országainak egyeteme* érthető, minthogy ez a törvény az 1779-iki oklevél alapján keletkezett, ahol pedig világosan a *magyar korona országairól* van szó. Evvel tehát, így folytatja a horvát küldöttség, megint nincs kimondva Fiume függetlensége Horvátországtól, ellenkezőleg, még később is, egészen 1848-ig fennállott a kapcsolat Fiume és Horvátország között, minthogy a horvát báni tábla képezte Fiumére nézve a másodfolyamodású bíróságot s Fiume kormányzója és képviselője, egy a király által megerősített 1808-iki horvát törvény alapján, a horvát tartománygyűlésen ülési és szavazati joggal birt. És Fiumének Horvátországhoz való közvetlen tartozását oly megingathatlan ténynek törekedett föltüntetni, miszerint csaknem tünnetőleg kizárólag a fiumei javaslatokkal vitázva, a következő konkluzióra jutott: Fiume belügyi kérdésének eldöntésére egyedül Horvátország és Fiume illetékes és az erre vonatkozó tárgyalásokban Magyarország részvétele barátságos közbenjárásnak tekintendő! Ehhez képest az autonomia lényegére nézve a fiumei javaslatokkal szemben kilenc pontban körvonalozta a maga álláspontját.

A magyar bizottság, látva a másik két bizottság javaslata közötti csaknem áthidalhatatlan ellentétet, egy közvetítő javaslat megtételére szánta el magát. Közbevetőleg megemlítem, hogy a magyar bizottság tagjai az egész tárgyalások folyamán a horvátokkal szemben bámulatos engedékenységet tanúsítottak, amely már ezen első javaslatukban is kifejezésre jutott és jöllehet ezen javaslat, legalább a fő pontozatokban, az autonómiájukra féltékeny fiumeiek részéről is kedvező fogadtatásra talált, a horvátokat nem tudta meggyőzni követeléseik alaptalansága felől.

Ekkor a magyar küldöttség, hogy az országos bizottság külön tényezőit közelebb hozza valahogyan egymáshoz, Andrássy Gyula gróf akkori miniszterelnök ajánlatára másodszor, majd harmadszor is átdolgozta a maga javaslatát és bár a fiumeiek ezen utóbbi dolgozatokat egész terjedelemben elfogadták, a horvátok még ezek alapján sem vették megnyerhetők a végleges rendezésnek; pedig a magyar

bizottság a békés kiegyenlítés kedvéért olyan áldozatokra volt hajlandó, amit sem a történelmi fejlődéssel és valljuk meg, sem a horvátoknak az anyaország iránt tanúsított magatartásával indokolni nem lehetett. Így, csakhogy a főbbeket említsem, a magyar küldöttek sokszorosan átdolgozott javaslata megengedi, hogy Fiume törvénykezésképpen a Zágrábban székelő horvát-szlavon hétszemélyes táblához tartozzék, továbbá ami az autonóm igazságszolgáltatási törvényhozást illeti, erre nézve a magán- és büntetőjog tekintetében ne a magyar, hanem a horvát országgyűlés legyen illetékes, miért is Fiume oda képviselőket küldhet. Stb. 6)

25 A további tárgyalások ezután megszakadtak. A horvátok ugyanis látva azt, hogy követeléseik kielégítettetni úgy sem fognak, a következő — IX-ik és egyszersmind utolsó — ülésen már meg sem jelentek, hanem, amint az országos bizottság ezen, 1869. december 21-én tartott záró ülésének jegyzőkönyve mondja:

„ a horvát küldöttség tagjai kívánatukat fejezik ki, hogy az országos bizottság mindaddig napoltassék el, míg a fiumei kérdés megoldását a siker nagyobb valószínűségével lehetend megkísérelni. Addig is egy provisorium álltassék fel oly módon, hogy Fiume város és kerülete igazgatását a magyar kormány vegye át és intézze; , Az országos bizottság jelenlevő magyar és fiumei tagjai oly zárhatározatban állapodtak meg, mely szerint a horvát-szlavon küldöttség javaslatát egy provisorium felállítása iránt a maguk részéről is elfogadják stb.“

Ezen határozathoz az országgyűlések is hozzájárultak és a minisztertanács 1870. július 21-én a provisorium felállítása iránt Öfelségének előterjesztést tett, aki azt elfogadta s még ezen év július 28-án kelt légfelső elhatározásával a kívánt felhatalmazást megadta, melynek alapján Fiume autonómiája ideiglenesen miniszteri rendeletekkel szabályozva lett.

A teljesség kedvéért meg kell említenem, hogy a regnikolaris bizottságok 1882-ben még egyszer kiküldettek, hogy a végleges rendezést megkíséreljék, de az 1883-ban megindult tárgyalások ugyanazon okból, mint a 69-iek, eredményre most sem vezettek. S Fiume autonómiája most is a régi, az 1870-iki felterjesztésben foglaltak értelmében van szabályozva. Ez az u. n. fiumei provisorium; ennek ismertetésétől eltekintek, miután érkezésem körén kívül esik, mindössze annak kijelentésére szorítkozom, hogy még szerencse, hogy a

6.) L. az 1869/72. Országgyűl. képh. i. III. 68 és köv. lapjain.

horvátok a fentemlitett közvetítő javaslatoknak nem voltak megnyerhetők és hogy így a végleges rendezés azok alapján létre nem jöhetett, mert a mai provisorium a magyar álláspontnak sokkal kedvezőbb, Horvátország számára semmiféle, az akkori engedményekre emlékeztető koncessziót nem tartalmaz.

A horvátok érvelésével kapcsolatban lássuk most már a mi ellenvetéseinket is.

Arra a kérdésre, hogy hová tartozik Fiume állomjogilag, annyi-
val könnyebb a felelet, mert azt soha senki, még a horvátok se vonták kétségbe, hogy Fiume a magyar államhoz tartozik. Ezt a kérdést 1776. óta eldöntöttnek tekinthetjük, mert, amint Jászi mondja „Fiume“ c. értekezésében 8) Fiume akkor is oda (i. e. Magyarországhoz) tartozik, ha Horvátország része, akkor is, ha nem része Horvátországnak.

A kérdés tehát tulajdonképen az és úgy teendő fel, hogy Fiume közvetlenül tartozik-e Magyarországhoz, vagy mint Horvátország része?

Másik kérdés most már az, hogy törvényeink és alkotmányunk eldöntik-e ezt a kérdést?

A magyar álláspont az, hogy igenis eldöntik, még pedig úgy: hogy Fiume közvetlenül tartozik Magyarországhoz.

Hogy miféle forráshelyek állanak rendelkezésünkre, amelyek segítségével ilyen feleletet adhatunk a horvátok érvelésére, az kitűnik a következőkből.

A horvát deputáció 1869. május 28-án kelt elaboratumában ki-
nyilatkoztatta, hogy se a kiegészítési törvény 66. §-ából, se az 1807. évi IV. t.-cikkéből nem következtethető az, hogy Fiume ne tartoznék Horvátországhoz. Ennek bizonyosságául hivatkozott mindenekelőtt az 1776. és 1779-iki adománylevelekre.

Nem is említve itt már az 1776-iki adománylevelet, amelyről láttuk fentebb, hogy semmiféle szorosabb kapcsolatot nem létesített Horvátország és Fiume között, vizsgáljuk közelebbről az 1779-ik leiratot, amelyre a horvátok is nagy súlyt fektetnek.

Ezen 1779. ápril 23-án kelt u. n. adománylevél így hangzik „Mi, Mária Terézia az által is akarván a magyar kereskedelemről gondoskodni, hogy ezen (fiumei) tengermelléket, mely rövid ideig ausztriaiának nevezetett, de ősi joggal Magyarországhoz tartozott, ahhoz legujabban visszakapcsoltuk; és abba bele is kebeleztük Azonfelül beleegyeztünk, hogy Fiume kereskedelmi

8) L. Huszadik század, 1900. 176 l.

városa, területével együtt, mint Magyarország szent koronájához csatolt külön test (separatum corpus) tekintessék . . . és a másik buccarii területtel, mely t. i. elejétől fogva Horvátországhoz tartozott, össze ne kevertessék."

A horvátok mindenekelőtt abból indulnak ki, hogy a „separatum corpus” szóból nem következtethető Fiuménak Horvátországtól való függetlensége. Én nem tudom, de lehet, hogy a horvátoknak igazuk van. A separatum corpus értelmére nézve ugyanis nálunk is eltérők a vélemények: némelyek szerint Fiume geográfiai fekvését akarja jelteni, mások szerint olyan értelemmel bírna, hogy *nem Horvátországhoz* tartozó, hanem separatum corpus. 9) Én nem kutatom ennek a határozatlan kifejezésnek az értelmét, csak konstátálom, hogy ha nem következtethető is belőle Fiuménak Horvátországtól való függetlensége, a Horvátországhoz való tartozás sem folyik abból. De talán nem is az a lényeges, hogy ez a kifejezés mit nem mond, hanem az, hogy mikor az oklevél azt írja Fiuméről, hogy „ősi joggal *Magyarországhoz* tartozott”, „ahhoz legujabban visszakapcsoltuk”, a magyar szent koronához csatolt . . . testnek nyilvánítjuk” *ez a Magyarországhoz*, „a magyar szent koronához” való kifejezés szoros értelemben vett anyaországot, vagy a magyar korona összes országait akarja-e jelteni, amely utóbbinak Horvátország is része. A kifejezés itt se szabatos, arra magára nem is építhetünk, de ha figyelemmel kísérjük az adománylevél szövegét, amely Fiume város és területét a magyar szent koronához csatolt különválasztott testnek nyilvánítja, *kiemelvén, hogy az a közvetlenül Horvátországhoz tartozó buccarii területtel össze nem tévesztendő*: a mondatfűzésből világos, hogy a „Magyarország”, a „magyar szent korona” kifejezések alatt a szűkebb értelemben vett Magyarország, az anyaország értendő. Hogy tehát Fiume nem Horvátország útján, mint a buccarii terület, hanem közvetlenül tartozik Magyarországhoz: épen azért tetett a két terület között a hovatartozásra olyan éles megkülönböztetés.

Ahhoz tehát nem kell valami nagy közjogi apparatussal hozzáfogni, hogy ebből az adománylevélből az adományozó igazi akaratát kihámozzuk.

De a mint már említettem, utalt a horvát küldöttség az 1807. évi IV. t.-cikkre is. Lássuk, mint mond ez a törvény: „ . . . Fiume

9) L. Nagy E.: Magyarország Közjoga, VII. kiad. 100,101 l. L. még Kónyi: Deák Ferencz beszédei III. k. 263 l.

városa és kikötője, melyet Mária Terézia . . . külön oklevelével már a „királyságba“ bekebelezett, a jelen törvénycikkely által ugyanazon „királysághoz“ tartozónak nyilvánítatik. Egyszersmind pedig

„1. §. A fiumei kormányzónak az országgyűlés főrendi tábláján, Fiume város követeinek a karok és rendek tábláján megillető ülés és szavazati jog adatik.“ A horvát küldöttség pedig úgy érvel, hogy miután ezen törvény alapját az előbbeni diploma képezi, ennek természetes következése, hogy a benne előforduló „királyság“ szó alatt itt is a magyar korona országainak egyeteme értendő. Mint-hogy azonban mi a fenti diplomának már megkíséreltük magyarázatát adni, ennél fogva az annak rendelkezését becikkelyező törvénynek sem adhatunk más magyarázatot.

De hogy a magyar álláspont és magyarázat a helyes: álljon itt az 1807. évi IV. t.-cikknek egy más értelmezése is. Midőn ezt a törvényt Horvátországgal közlendő, a horvát-szlavon tartománygyűlésen kihirdették, a horvát rendek mindjárt olyan magyarázatot akartak annak adni, hogy Fiume Horvátország útján tartozik Magyarországhoz és nyomban egy ilyen értelmű törvénymagyarázó statutomot alkottak (1808. évi VIII. horvát cikkely), hogy magyarázatuknak súlyt adjanak. Ezen tartománygyűlési határozatra azonban a következő királyi leirat érkezett: „Ez országaink, — t. i. Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok — hűséges karai és rendei . . . hozzánk tett alázaatos, előterjesztéseiből megértvén, hogy a folyó évi február 29-én és következő napjain tartott közgyűlésök VIII. cikkelye elhatározta, hogy a . . . királyi leirat alapján Fiume Horvátország kiegészítő részül tekintendő stb., ennél fogva az e tárgyban alkotott törvény félremagyarázásából jövőre is támadható minden kétely eloszlatására kegyelmesen jónak láttuk ez iránti szándékunkat egyenesen feltárni ez országok hűséges karai és rendei előtt: hogy ugyanis Fiume város és kikötője az 1807. IV. t.-c. tartalmánál fogva Magyarországba bekebelezve és egyszersmind ugyanezen ország és kapcsolt részei karai és rendei közé sorozva van! Stb.“ Es jellemző a horvátok állhatatosságára, hogy midőn ez a kir. leirat is ily értelemben fogja fel Fiume közjogi hovatartozandóságát, arra nem is reflektálva, a leiratnak egy lényegtelen részére fordítják figyelmüket, mely megengedi, hogy Fiume a magyar országgyűlés mellett a tartománygyűlésre is elküldje követeit és már abból is érvet kovácsolnak a maguk álláspontjának megerősítésére.

Nem is említve azt, hogy ezen leiratbeli intézkedés, még ha a mai tényleges jogi állapotnak megfelelne, sem változtatna a „közjogi

hovátartozáson," semmit. De miután Fiumében a magyar országgyűlési választási törvények voltak és vannak hatályban, talán mondanom sem kell, hogy ez az érv legfeljebb dicséretes következetességre vall, de máskülönben minden komolyságot nélkülöz.

Ami továbba a közjogi helyzetet és különösen az 1868. XXX. t.-c. jogtörténelmi előzményét illeti: szokás még hivatkozni az 1848. XXVII. t.-cikkre, amely hogy mennyire eldönti Fiumének közvetlen Magyarországhoz való tartozandóságát, kifejezésre jut abban, hogy ezt a kikötővárost magyar törvényhatóságnak nevezi és mint ilyennek állapítja meg városi autonómiáját.

A 66. §. magyarázatául megemlítem még a regnikolaris bizottság kiküldését sürgető 1868. november 7-én kelt, már fentebb említett királyi leiratot is, mely az 1807. IV. t.-cikkkel összhangban állapítja meg, illetőleg hangsúlyozza a közjogi hovátartozandóságot. És ez már a negyedik leirat, amely a magyar felfogásnak megfelelően jelöli ki Fiume közjogi helyzetét, már pedig hogy ha a horvát küldöttségnek volna igaza, akkor Mária Terézia, valamint az utána következő királyaink aligha ismerték volna országaik történetét, valamennyien pedig törvény és jog ellenére Magyarországnak akartak volna kedvezni Horvátország rovására.

Ezekben akartam azon forráshelyeket ismertetni, amelyek az 1868. XXX. t.-c. 66. §-ának rendelkezéseit a történelmi előzmények perspektíváján keresztül helyes világításba helyezik. Hivatkozhattam volna még közjogi törvényeink és alkotmányunk ide vonatkozó helyeinek egész sorára; érvül felhozhattam volna a 66. §. keletkezésének tagadhatatlanul sajátos körülményeit: azt hiszem azonban, hogy az eddig említett forráshelyek egybevetésével a 66. §. értelme szerint Fiumének, mint a magyar koronához csatolt külön testnek, a szoros értelemben vett Magyarországhoz való tartozása, mint Kmety mondja (k. k. 140. l.): „minden homálytól ment, nem kétes, nem kérdéses, kérdésessé nem tehető, . . . ezen idetartozás végleges, újabb rendezésre, megerősítésre nem szorul.” Ugyanezen szakasznak azon rendelkezése pedig, hogy Fiumének autonómiájára és az erre vonatkozó törvényhozási és kormányzati viszonyaira nézve az ismeretes három faktor között küldöttségi tárgyalások útján közös egyetértéssel lesz megállapodás eszközrendő: csakis úgy érthető, hogy rendezésre Fiumének csupán városi belszervezete szorul, amelyből Horvátország részvétele ki nem zárható.]

